

MIG 21

Sodobna umetnost kot migracijsko interdisciplinarno gibanje enaindvajsetega stoletja

Nina Jeza
Artists&Poor's

Migracijsko interdisciplinarno gibanje 21. stoletja je vsebinsko vezano na temo migracij in z njimi povezanih procesov. Migracija kot premikanje v prostoru in času je nujno potrebna za človeški obstoj kot tudi za umetnost. Transdisciplinarnost umetniških pristopov kot osrednji koncept MIG 21 povezuje vse medije, forme in vsebine umetniškega izražanja in je odsev trenutnega stanja družbe, ki ga hkrati zaznamuje vizionarstvo sodelujočih umetnic in umetnikov. Dela, katerih časovni razpon sega od sedemdesetih let prejšnjega stoletja do danes, so vsebinski, konceptualni in emotivni odziv umetnosti ob aktualnih svetovnih dogodkih.

Pri starejših delih, izboru iz serije fotografij *Haložani* (iz obdobja 1973–1988) slovenskega fotografa **Stojana Kerblerja**, je formalni odmik od realnosti minimalen. Kerbler je mojster analogne fotografije, portretira ljudi, ki živijo na odročnem gričevju severovzhodne Slovenije ob meji s Hrvaško, v Halozah. Kot večni ekonomski migranti so za preživetje največkrat odhajali v Nemčijo, sicer pa v večja mesta – kamorkoli, v iskanju boljšega življenja. Glavni akterji na izbranih fotografijah so otroci in starejši, ki so ostajali.

Leta 1989 so nastale razstavljenе fotografije **Ulricha Wüsta**, ki se je sredi osemdesetih uveljavil kot eden najpomembnejših fotografov na območju NDR. Njegova dela je moč umestiti v širši zgodovinski in mednarodni kontekst, kot tudi migracije v času padca berlinskega zidu.

Izkušena nemška fotografinja **Herlinde Koelbl** poročevalsko-dokumentarno, z visokimi umetniškimi standardi, v projektu *Begunci* piše fotografsko in video zgodbo beguncev, ki prihajajo z Bližnjega vzhoda in Sredozemlja. Za projekt *Tarče* je umetnica v šestih letih potovanja po svetu v tridesetih državah dokumentirala strelske tarče, ki se uporabljajo med vojaškimi treningi. Kakšen je videti sovražnik? Ali ima obraz? Umetnica fotografira različne podobe, ki se uporabljajo za sistematično ciljanje, streljanje, zadevanje ter v končni fazi ubijanje. Njena dela dosledno predstavljajo angažirana in premišljena soočenja s političnimi in družbenimi vprašanji.

Odziv na lanske dogodke ob odprtju „balkanske poti“ predstavlja delo slovenskega fotografa **Srdjana Živulovića**, ki razstavlja letošnjo s Pulitzerjem nagrajeno fotografijo z naslovom *Nedokončana zgodba*. Za agencijo Reuters je dokumentiral sirijske begunce med prečkanjem nasipa pri Brežicah.

Jan Macko, kipar, je diplomant praške likovne akademije. Umetnik ne razstavlja pogosto, saj njegova dela navkljub

navidezni preprostosti in nespektakularnem videzu zahtevajo kompleksen in časovno dolg ter tehnološko zahteven ustvarjalni proces. Iz organskega lateksa je ustvaril cikel *Koža*. Delo z naslovom *Mož I.* je videti kot preproga iz odrte človeške kože, ki spominja na trofeje iz lovskih sob.

Zbigniew Libera je eden najzanimivejših in provokativnih poljskih sodobnih umetnikov. Mednarodno znan je postal s pop-art deli z naslovom *Correcting Devices*, ki so začela nastajati po padcu komunističnega režima na Poljskem. Libera je tudi eden pionirjev video umetnosti na Poljskem; na razstavi je na ogled 20-minutni video *How to train the girls (Kako vzgajati punce)* iz leta 1987. Inspiracijo umetnik išče v objektih iz vsakodnevnega, sodobnega urbanega okolja. Fotografija z naslovom *Busheve sanje* je ena iz serije insceniranih fotografij, objavljenih v tedenski reviji *Przekroj*, ki so povzročile precej razburjenja.

Oleg Kulik je študij zaključil na kijeviski Šoli za umetnost, od leta 1988 živi in ustvarja v Moskvi. Kot umetniški migrant je s performansi zaslovel v Ameriki, Evropi in doma. Serija *Lolita vs. Alice*, umetniška dela okrogle (tondo) oblike, ponašajo pomen rojstva: fotografije prikazujejo avtorja, njegovo nečakinjo, zlato ribico in psa, kako lebdijo prepleteni in spojeni v eno. „Moje sporočilo je, da obstaja samo en Bog – živi človek – oseba, ki sedi poleg vas. To je moja vera. Verjamem, da ima življenje smisel,“ pravi Kulik. Fantazijski diptih, poimenovan *Dan križanja in Noč križanja*, kaže pogled izza volana avtomobila – enkrat podnevi in drugič ponoči, le akterji so zamenjani. Podnevi sedita v avtu prostitutki, ki opazujeta možate delavce, ponoči pa je seveda obratno, v avtu sedita biznismena, ki izbirata prostitutke; sliki obravnavata tipičen primer prostituiranja in bizarne komercializacije človeškega dela. V predstavljenem Kulikovem opusu je še video produkcija *Gobi pozimi* o vsakdanjem življenju Mongolov, ki živijo tradicionalno nomadsko življenje. Skozi umetniški medij Kulik komentira Rusijo in Zahod, politiko in politične sile, človeštvo kot fenomen ter naš odnos do narave.

Rusko skupino **AES+F** sestavljajo štiri umetniki, kratica predstavlja začetne črke priimkov arhitektov **Tatjane Arzamasove** in **Leva Evzovića**, oblikovalca **Evgenija Svjatskija** in kasneje priključenega fotografa **Vladimirja Fridkesa**. Skupino zaznamuje uporaba sofisticiranega, poetičnega dialoga v vseh medijih ter raziskovanje zgodovine in kulturnih fenomenov, pri čemer njihove vizualne pripovedi raziskujejo vrednote, slabosti in konfliktnost sodobne kulture na globalni ravni. *Inverso Mundus* – Narobe svet je video produkcija

ja na vrhunski ravni, s futuristično zgodbo o civilizaciji, kjer je svet sprevrtnjen kakor navzven obrnjena rokavica. Kolaži iz ciklusa *Islamski projekt*, *Podobe* prikazujejo znana mesta in prepoznavne stavbe, kot je katedrala Notre Dame v Parizu; le da imata stolpa namesto katoliških islamske kupolne zaključke. Najbolj prepoznavna je *New Liberty* (Nova svoboda), obraz Lady Liberty pa je zakrit z burko. Projekt sega v devetdeseta leta prejšnjega stoletja, ko islam pravzaprav še ni bil aktualna tema.

Na razstavi sodelujejo prepoznavni umetniki iz bivše Jugoslavije, nekoč velike skupne države, Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije ter Makedonije.

Jovan Joca Jovanović (1940, Beograd) spada v skupino režiserjev, začetnikov t. i. „črnega vala“ v jugoslovanski kinematografiji. V filmu KOLT 15 GAP (*Kupujem Otpadke Ližem Tanjire 15 Godina Aktivno Pasivno*) iz leta 1971 nastopa pokojni **Stanoje Čebić**, ki je učlovečenje mita socialističnega delavca, aktivista, navsezadnje tudi umetnika, ki je bil pravi ekonomski migrant, zaposlen v več kot 150 tovarnah na področju bivše SFRJ, Nemčije, Švice in Belgije.

Raša Todosijević, konceptualni umetnik po rodu iz Srbije, je s svojimi družbenokritičnimi deli postal vzornik mlajšim generacijam. Na razstavi so natisi slik, simbolno zloženih v svastiko in naslovljenih *Danke (Hvala)* ter natis izjave „Kljub ekonomski krizi in konfliktnemu stanju sveta, je ena stvar, o kateri se vsi strinjajo: umetniki potrebujejo veliko denarja!“

Iz Bosne in Hercegovine sta predstavnici mlajše generacije, umetnici **Adela Jušić** in **Andreja Dugandžić**, ki sta zadnjo balkansko vojno preživel v Sarajevu. Delo z naslovom *Illegalno* je sporočilna vezenina, ki izpostavlja pomembnost in (po)moč žensk v času vojnih razmer.

Jusuf Hadžifejzović (rojen v Srbiji, študiral je v Beogradu, živi in dela v Sarajevu in Antwerpnu) je eden najbolj provokativnih umetnikov srednje generacije. V performansu *Strah pred pitno vodo* meče pikado v skupinsko fotografijo članov svoje družine z naslovom *Družina, sosede in prijatelji*, ki je bila posneta leta 1994.

Dela mednarodno priznanega postkonceptualnega umetnika **Mladena Stilinovića** so razstavljena posthumno. Med njimi je pomenljivo delo, zapisano na svili, z naslovom *Slišim, da se govori o smrti ...* Fotografije Srebrenice so opomin na genocidni pokol in poklon žrtvam balkanske vojne konec prejšnjega stoletja. Na ogled so tudi njegovi eksperimentalni filmi in video dela, ki so nastajala med leti 1971 in 2006.

Intermedijska instalacija sodobnega hrvaškega umetnika **Ivana Marušića Klifa**, naslovljena *Fazni zamik*, ponazarja različne dimenzije gibanj svetlobe, ki se dogajajo s časovnim zamikom, kar Klif z računalniško simulacijo prevaja v video.

Kipar in profesor **Žarko Bašeski** iz Makedonije je sodoben tako vsebinsko kot tudi pri uporabi materialov; štiri hiper-realistične skulpture so izdelane iz materialov, kot so poliester, silikon in naravni lasje. Na ogled je delo *Soočenje*, dve skulpturi, ki se kakor fetusa krčita v obrambi pred zunanjim svetom, in simbolizirata krč sodobne družbe ter strah pred propadom vrednot. Delo *Ezekiel* predstavlja preroka, ki simbolizira vrnitev iz izgnanstva; druga skulptura pa *Davida*, ki tokrat ni pastir, temveč sodobni mladenič z računalniško

miško namesto kamna, ki z drugo roko ponosno dviguje Goljatovo oko.

Umetniki Mirsad Begić in Jakov Brdar ter Zora Stančić so bili rojeni v BiH, v Slovenijo pa so prišli študirat na Akademijo za likovno umetnost. Vsi trije sodijo med najpomembnejše slovenske sodobne umetnike.

Delo **Mirsada Begića** *Veliki čuvaj* je ambientalna skulpturna postavitev, ki simbolizira vrata pekla – njegov „čuvaj pred vrati smrti“ je odziv na balkansko vojno, vkomponirane lobanje in prebadajoče sulice pa ponazarjajo somrak človeštva.

Monumentalna skulptura iz bron, delo **Jakova Brdarja**, poimenovana *Čas je optična iluzija ...*, je na nek način srce razstave, ponazarja namreč notranjo migracijo človeka/umetnika, ki doživlja emotivno vnovično rojstvo.

Rute Zore Stančić izražajo močno simboliko. Rute so zapuščina njene mame, ki je hranila stvari za „boljše čase“. Umetnica je mojstrica grafike in je na rute odtisnila do stroge formalnosti zreducirane podobe, od katerih ostane prepoznavna le silhueta. V času, ko je ruta tako modni dodatek kot religiozni element, pridobi izjava dodatno dimenzijo.

Umetnica **Julijana Božič** se predstavlja z dvema ilustracijama, ki sta bili (po)ustvarjeni za sodobno interpretacijo Dantejevega *Pekla* filozofa Petja Janžekoviča. Ilustraciji sta spremljava k petemu krogu, prilagojeni sodobnemu času. Ponazarjata *Hinavščino* in *Jezo*, katerih sintetizirano bistvo umetnica spretno pretvori v razumljivo in pomenljivo vizualno sporočilo.

Tina Dobrajc se izraža izrazito narativno, naslanja se na moderno podobo ženske, ki ima močan seksualni značaj, obenem pa je izrazito tradicionalno zaprta in nedostopna. Slika *She(ep)* je re-interpretacija klasičnih (tradicionalnih, tudi folklornih) vsebin z dodatkom osebnega komentarja, s čimer umetnica vzpostavi subjektivno držo do izražene teme.

Razstavi se pridružuje mariborski umetnik **Jože Šubic**, ki je po izobrazbi slikar, a so v zadnjem času njegova umetniška dela vse bolj kiparska. Na razstavi sta *Blowing Twins I. in II.*, dve ženski glavi, keramični skulpturi s plinskima maskama, ki s pomočjo kovinskih trobil ponazarjata banalnost sporočila, ki noče biti prepoznano.

Kipar **Metod Frlic**, profesor na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost, je znan tudi po portretni plastiki. Na razstavi je njegova prostorska instalacija *Multi-Culti ali Papež Frančišek prihaja v miru*: celopostavna figura papeža Frančiška, oblečenega v burko, stoji sredi v zemljo zapičenih bomb, v roki drži križ, simbol krščanstva, ki vsebuje islamske vzorce; s čimer avtor prepleta religijske vzroke vojn ter njihove „branjitelje“.

Njegov nekdanji študent **Jure Fingušt**, diplomant ljubljanske Akademije, nadaljuje študij na Univerzi za umetnost in oblikovanje v Linzu. Umetnik spretno prepleta strojništvo, tehnologijo, računalništvo in kiparstvo: razstavljeno delo je *Oko migranta*, ki s pomočjo interaktivnega senzorja vklopi pogled, ko ga skušamo opazovati.

Delo **Ksenije Čerče** *Beckettovo čelo* v naslovu in v procesih/fotografijah, ki so bile uporabljene za sliko, vzpostavlja

odnos z zgodbo Samuela Becketta, ki je emigriral iz Irske leta 1937 in se nikoli ni vrnil. Svoj eksil je preživel v Parizu. Delo bolj kot s pripovednostjo na temo migracij nagovarja koncept razstave s slikarskimi sredstvi in njihovimi transformacijami v likovni jezik.

Jože Slaček se pridružuje s pripovedniško platformo, ki vključuje migrante, ki trenutno živijo v Mariboru. Glavni cilj projekta je evidentirati in na različne načine prezentirati zgodbe priseljencev v Mariboru ter legende iz njihovih domov.

Mariborčanka **Ana Pečar** svoje zgodbe poistoveti s posnetki narave. Njena osnovna tema je voda, ki teče in je konstantno gibajoča; ... voda kot ultimativna prenašalka spominskih informacij, gibanja, njene vloge v vseh obredjih (religioznih in pred-religioznih).

Celjski umetnik **Matej Čepin** je ustvaril mistični *Bon Voyage*, sliko znancev, ki letijo na perzijskih preprogah ter brezskrbno uživajo v razgledu.

Projektna skupina **RIGUSRS** je okrajšava za Raziskovalni Inštitut za Geo-Umetniško Statistiko Republike Slovenije v sestavi znanih slovenskih umetnikov in sodelavcev inštituta **Alenke Pirman, Vuka Čosića** in **Irene Woelle**, ki so leta 1997 javno predstavili slovenski mediteranski meter kot enoto SMS, ki zaznamuje dolžino 46,6 kilometrov, to je dolžino slovenske obale.

V otvoritvenem performansu *Žicanje z žarom* kantavtor in performer **Marko Breclj** spretno in duhovito prehaja med različnimi pomeni besed ter percepcij. „Žicanje“ je kazanje kolata žice mejnice, odščipavanje le te radodarnim, razstava Palmodarjev (koledarjev s palmami) in petjekorakanje belskih duhovnih pesmi ter Novih napevov ob nenasilnem pritegovanju pozornosti prisotnih.

Slovenski slikar **Marko Jakše** razstavlja monumentalno (nedokončano) delo z naslovom *Strupena nevesta*. Jaksetu sta pomembni motivika in simbolika, ki ju upodobita s univerzalnimi vizualnimi sredstvi. Dosegel je prefinjenost starih mojstrov, še več: njegovih slik ni mogoče postaviti v katerokoli stoletje, čeprav operira z arhetipi, slike prodorno govorijo o tukaj in zdaj, popolnoma sodobno in subverzivno.

Umetnika **Aleksij Kobal** in **Uroš Weinberger** ustvarjata nov, sodoben pristop h klasičnemu slikarstvu. Kobalove slike z naslovi *ZDA, Inkubatorji, Vetrnice* so upodobitev bizarne prihodnosti, ki nas čaka, če se prepustimo silam, ki nadzorujejo politično sfero. Weinberger s sliko iz serije *Seven Sisters* opozarja na animalistični monopolizem največjih naftnih korporacij, ki jih povezujemo z nasilnim kapitalizmom, plitko komercializacijo, izkoriščanjem dobrin in človeških virov.

Na razstavi sodelujeta dve skupini iz Francije, ki posegata na raziskovalno in politično področje. Skupino **antiAtlas of Borders** zastopa avtorica **Isabelle Arvers** z zgodbo *Heroic Makers vs Heroic Land* – z video filmi, podprtimi s tehnologijo videoiger, obravnava razmerja med umetnostjo, video igrami, spletom in novimi oblikami podob, avatarji, povezanimi z omrežjem in digitalnimi tehnologijami.

Infografika *World government (Svetovna vlada)* skupine **Bureau d'Études** je monumentalni kartografski prikaz sodobnih političnih družbenih in ekonomskih sistemov, ki je hkrati tudi atlas svetovnega nadzora.

S kartografijo se ukvarja tudi Mehičanka **Ale de la Puente** v delu z naslovom *Nuklearne kartografije*. Avdio-video instalacija prikaže mikro-ekonomsko gibanje delcev, ki ustvarjajo polje znotraj vsakega izmed njih ter v konstantni interakciji spreminjajo ne le smeri, temveč tudi podobe.

Transdisciplinarna umetnica **Heather Dewey-Hagborg** iz Združenih držav Amerike skozi umetniški medij v delu *Nenavadnejše vizije* raziskuje DNK s pomočjo fenotipizacije na področju forenzike. S pomočjo sodobnih forenzičnih postopkov pridobiva podatke in na podlagi analize določa spol, barvo oči in las ter raso za ustvarjene portretne 3D skulpture.

Slovenska umetnica **Aphra Tesla** preko interdisciplinarnega projektnega sodelovanja z doktorjem nevrofiziologije Blažem Koritnikom raziskuje specifične karakteristike možganskega valovanja v povezavi s teorijo filozofije in manipulacijo zvoka. Umetniški projekt *APH, Anatomija prostora in hrupa*, preizprašuje mejo med slišnim, vidnim in možganskim.

Slovensko intermedijsko sceno zastopajo umetniki: Nika Oblak in Primož Novak, Matjaž Lenhart, Monika Pocrnjič, Matjaž Požlep, Robertina Šebjanič in Špela Petrič. Vsi v svoja dela vključujejo različne tehnologije in znanstvene koncepte, ki jih percipirajo v umetniško prakso.

Špela Petrič in Robertina Šebjanič sta bio-umetnici. **Špela Petrič** z instalacijo *Fitoteratologija*, ki zajema majhne inkubatorje s fitopolutani – rastlinskimi zarodki, informiranimi s človeškimi hormoni, raziskuje možnost interakcije med človekom in rastlinami, ki bi jo omogočale organske molekule kot trans-specijske prenašalka informacij.

Robertina Šebjanič v delu *Aquatocene – v iskanju podvodne tišine* spodbuja razmislek o vplivu človekovega delovanja na podvodni habitat in raziskuje fenomen hrupne in zvočne obremenitve podvodne zvočne krajine. S pomočjo hidrofonom snema podvodni hrup, ki ga povzročajo ladje, trajekti, zvočni topovi in ki pomeni preobremenitev za podvodni živalski svet.

Matjaž Požlep je arhitekt, ki vizualizira *Interpretacije* kot postopek prečiščevanja simbolov. Določen znak (simbol, logo) lahko postane tržna znamka, s čimer reprezentira tudi našo odvisnost od pomena. Požlep želi opozoriti, da je pomemben proces interpretacije ter izpostavlja pomen možnosti izbire.

Umetniški par **Nika Oblak & Primož Novak** predstavlja kinetično video-instalacijo *Border mover*. Ne premika se človek, temveč meja, in to s pomočjo človeka. Inventivno vizualizirata absurdnost povezav med človekom in tehnologijo ter opozarjata na bizarnost umetno določenih meja in pregrad.

Programer **Matjaž Lenhart** s "trajnostno" instalacijo združuje Arduino, odprt kodni program in 3D tiskanje ter omogoča obiskovalcu, da ustvari svoj lasten instrument.

Monika Pocrnjič pri svojem delu uporablja DIY (Do-It-Yourself) instrumente, ki so del *Preživetvenega kompleta za multikulturalizem*. S site-specific instalacijo *Wish you weren't here* pa manipulira realni prostor s pomočjo virtualnega.

Novomedijske tehnologije in uporabo sodobnih znanstvenih praks novega tisočletja izkorišča Avstralec **Adam Donovan**, po izobrazbi fizik. Ustvaril je *Psihofizične stroje*,

sestavljene iz petih robotskih skulptur, ki generirajo zvok in manipulirajo s človeškim sluhom. Posebna transformativna izkušnja poteka izključno tukaj-in-zdaj in je zato vsakič edinstvena in neponovljiva.

Kanadsko-poljski duo **Jane Tingley** in **Michal Seta** je ustvaril vizualno stekleno drevo, zvočno-svetlobno instalacijo *Re-Collect*, ki simbolizira božansko drevo, s katerega pada nebeška mana v obliki zvočno-vizualnega efekta. Obiskovalec doživi ta učinek, ko instalacija preko zvočno-spominskega zapisa rekonstruira zvok v svetlobo ter ustvari intimno interakcijo med gledalcem in umetnino.

So Kanno in **Takahiro Yamaguchi** (Japonska) sta skonstruirala instalacijo *Pol-nesmiselni risalni moduli*. Interaktivni risalni stroj je programiran, da zaznava in se odziva na spremembe okolice, glasnost, temperaturo, vlažnost in število ljudi, ki gredo mimo. Poleg tega se hitrost vertikalnih in horizontalnih premikov spreminja v realnem času. Risala so v interakciji med seboj in v odnosu do okolja, rezultat pa je abstraktna unikatna risba.

Instalacija „potopitvene“ umetnosti madžarsko-angleške umetnice **Brigitte Zics**, naslovljena *Očesni resonator*, raziskuje teme kolektivnega gibanja, vzorcev migracij, logiko delovanja omrežij ter spreminjajočo se interaktivno naravo komunikacije.

Na razstavi je na ogled 120 selekcioniranih umetniških del: v izbor so uvrščena klasično vizualna dela in sodobne intermedijske instalacije, ki obravnavajo temo gibanja oziroma migracij v najširšem pomenu besede – v interpretacijah del 66 umetnikov iz 16 držav.